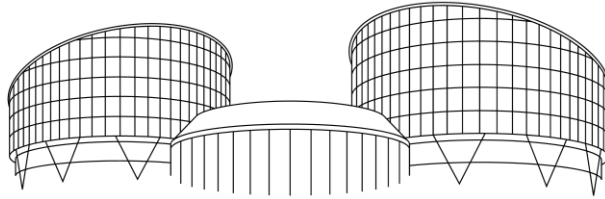

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava 2013. Ovaj prevod je nastao uz podršku Fiducijarnog fonda za ljudska prava Saveta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). Tekst prevoda ne obavezuje Sud. Za sve dodatne informacije pročitajte ceo tekst obaveštenja o autorskom pravu na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

VELIKO VEĆE

SLUČAJ FABRIS protiv FRANCUSKE

(Predstavka br. 16574/08)

PRESUDA
(Meritum)

STRAZBUR

7. februar 2013.

Presuda je konačna. Moguće su redaktorske izmene.

U slučaju Fabris protiv Francuske,

Evropski sud za ljudska prava, u Velikom veću sastavljenom od:

Josep Kasadeval (Josep Casadevall), *predsednika*,

Fransoaz Tilkens (Françoise Tulkens),

Nina Vajić,

Leh Garlicki (Lech Garlicki),

Karel Jungvirt (Karel Jungwiert),

Elizabet Štajner (Elisabeth Steiner),

Alvina Đilumjan (Alvina Gyulumyan),

Ekbert Majer (Egbert Myjer),

Dragoljub Popović,

Žorž Nikolau (George Nicolaou),

Andraš Šajo (András Sajó),

Ledi Bianku,

Nona Cocoria (Nona Tsotsoria),

Išil Karakaš (Işil Karakaş)

Gvido Rajmondi (Guido Raimondi),

Paolo Pinto de Albuquerque (Paulo Pinto de Albuquerque),

Andre Potocki) André Potocki, *sudije*,

i Johan Kalvert (Johan Callewaert), *pomoćnik sekretara Velikog veća*,

Posle većanja na zatvorenoj sednici od 4. aprila i 24. oktobra 2012,

Izriče sledeću presudu usvojenu tog potonjeg datuma:

POSTUPAK

1. Predmet je formiran na osnovu predstavke (br. 16574/08) Francuske Republike a čiji se jedan državljanin, g. Anri Fabris (Henry Fabris, «podnosilac predstavke»), obratio Sudu 1. aprila 2008. na osnovu člana 34 Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda («Konvencija»).

2. Podnosioca predstavke zastupa g. A. Otan (A. Ottan), advokat u Linelu. Francuski vladu («Vlada») zastupa njen agent, gđa. E. Beljar (E. Belliard), direktorka pravnih poslova u Minisratstvu inostranih poslova.

3. Podnosilac predstavke, dete iz «preljubničke veze», tvrdio je da je bio žrtva, u okviru ostavinskog postupka nakon smrti majke, diskriminacije po osnovu rođenja koja je u suprotnosti sa članom 14 Konvencije kombinovanim sa članom 1 Protokola br. 1 i sa članom 8 Konvencije.

4. Predstavka je dodeljena Petom odeljenju Suda (pravilo 52 § 1 Pravilnika Suda). 10. februara 2010, predsednik veća je odlučio da je dostavi Vladi. U skladu s ranijim članom 29 § 3 Konvencije (sadašnji član 29 § 1) i s pravilom 54 A Pravilnika, odlučio je da će istovremeno biti razmatrani prihvatljivost i meritum slučaja. 21. jula 2011, veće Petog odeljenja u sledećem sastavu sudija: Din Spilman (Dean Spielmann),

Predsednik, Žan-Pol Kosta (Jean-Paul Costa), Boštjan M. Zupančič, Mark Filiger (Mark Villiger), Izabel Bero-Lefevr (Isabelle Berro-Lefèvre), En Pauer (Ann Power) i Angelika Nusberger (Angelika Nußberger), sudije, kao i Klaudija Vesterdik (Claudia Westerdiek), sekretarice odeljenja, proglasilo je predstavku prihvatljivom. Zaključilo je, s pet glasova za i dva glasa protiv, da nije bilo kršenja člana 14 Konvencije u kombinaciji s članom 1 Protokola br. 1 i, jednoglasno, da nije potrebno razmatrati odvojeno optužbu iznesenu na osnovu člana 14 Konvencije u kombinaciji sa članom 8.

5. 6. septembra 2011, podnosilac predstavke je zatražio da slučaj bude upućen na Veliko veće u skladu sa članom 43 Konvencije i pravila 73 Pravilnika Suda. 28. novembra 2011, kolegijum Velikog veća udovoljio je tom zahtevu.

6. O sastavu Velikog veća odlučeno je u skladu sa članovima 26 §§ 4 i 5 Konvencije i 24 Pravilnika Suda.

7. I podnosilac predstavke i Vlada podneli su Velikom veću pismenu argumentaciju svojih stavova.

8. Javni pretres je održan u Palati ljudskih prava, u Strazburu, 4. aprila 2012. (pravilo 59 § 3 Pravilnika Suda).

Pred Sudom su se pojavili :

– *ispred Vlade*

Gđe A.-F. Tisje (A.-F. TISSIER), *koagent,*
E. Topen (E. TOPIN), Ministarstvo inostranih i evropskih poslova,
M.-A. Reše (M.-A. RECHER), Ministarstvo pravde,
K.Azar (C. AZAR), Ministarstvo pravde, *savetnice;*

– *ispred podnosioca predstavke*

Gg. A.Otan (A. OTTAN), advokat,
M.Otan (M. OTTAN), advokatica, *savetnici.*

Sud je saslušao izjave g. Ottan-a i Gđe Tissier.

ČINJENIČNO STANJE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

9. Podnosilac predstavke je rođen 1943. i ima boravište u Orleanu.

A. Kontekst slučaja

10. Podnosioca predstavke je na rođenju priznao njegov otac. U vreme njegovog začeća, njegova majka, Gđa R. udata M., bila je u bračnoj vezi i iz tog braka je rođeno dvoje dece, A. rođen 1923. i J.-L. rođen 1941. Presudom od 28. februara 1967, izrečena je fizička rastava između majke podnosioca predstavke i njenog supruga, Gospodina M.

11. Jednim aktom od 24. januara 1970, supružnici M. izvršili su donaciju-podelu svoje imovine između njihovo dvoje zakonite dece. Taj akt, zaključen pred beležnikom, sadržao je jednu rezervu plodouživanja i jednu mogućnost opoziva kojom su garantovani obaveze i uslovi donacije. Prilikom zaključivanja tog akta, supružnici su izjavili da nemaju druge dece osim ta dva dobitnika donacije.

12. Presudom od 24. novembra 1983, Viši sud u Monpeljeu je podnosioca predstavke proglasio vanbračnim detetom Gđe M, pošto je konstatovao da je svojstvo vanbračnog deteta u dovoljnoj meri utvrđeno.

13. Podnosilac predstavke je 1984. izrazio želju da ospori donaciju-podelu dodeljenu 1970. U to vreme njegov advokat mu je naznačio da se taj akt ne može osporavati za života donatora i da se može podneti samo tužba za redukciju donacije u roku od pet godina od smrti donatora.

14. Jula 1994, preminula je majka podnosioca predstavke. Pismom od 7. septembra 1994, beležnik zadužen za nasledstvo podsetio je podnosioca predstavke da on kao dete «iz preljubničke veze» ima pravo samo na polovinu onoga na šta bi imao pravo da je bio zakonski priznat (tada primenljivo zakonodavstvo predviđalo je nasledno pravo umanjeno za polovinu u odnosu na zakonito dete – videti donje stavove 26 i 27). Naznačio mu je da su njegova polubraća i polusestre spremni da mu isplate u gotovini iznos od 298 311 francuskih franaka (FRF) (oko 45 477 evra (EUR)) ističući da se «u slučaju redukcije donacije zbog naknadne pojave deteta, može govoriti samo o redukciji u novcu, a ni u kom slučaju u naturi». Nikakav sporazum nije sklopljen između to troje dece.

B. Zahtev za umanjenje donacije koju je podneo podnosilac predstavke

15. Zahtevom od 7. januara 1998, podnosilac predstavke je pozvao svog polubrata J.-L. i svoju polusestru A. na umanjenje donacije-podele u skladu sa članom 1077-1 Građanskog zakonika (donji stav 25). Zahtevao je nužni deo jednak njihovim delovima u naslednoj masi njihove majke.

16. Nakon što ju je Sud osudio u predmetu *Mazurek c. France* (br. 34406/97, 1. februar 2000, CEDH 2000-II), Francuska je izmenila taj zakon, zakonom br. 2001-1135 od 3. decembra 2001 (u daljem tekstu «zakon iz 2001»), i priznala je deci «iz preljubničkih veza» nasledna prava identična s pravima zakonite dece (donji stav 28). Taj novi zakon je stupio na snagu pre nego što je izrečena presuda u sporu koji je bio u toku. U skladu s njegovim prelaznim odredbama, uz rezervu već postignutih sporazuma i neopozivih sudskih odluka, odredbe u vezi s novim naslednim pravima vanbračne dece čiji su otac ili majka, u vreme začeća, bili vezani bračnim obavezama, bile primenljive na ostavinske postupke koji su bili otvoreni na dan objavljivanja zakona u Službenom list (4. decembra 2001), a koji nisu imali za ishod podelu pre tog datuma (član 25-II zakona iz 2001, donji stav 30).

17. U svojim rekapitulativnom zaključcima od 20. februara 2003, podnosilac predstavke se pozvao na odredbe zakona iz 2001. Tvrdio je da se ovima ukida član 14 zakona od 3. januara 1972. o priznavanju vanbračne dece (u daljem tekstu «zakon iz 1972», donji stavovi 27 i 29), prelaznom odredbom kojom je predviđeno da se prava na nužni deo nasleđstva koja uvodi ovaj zakon ne mogu vršiti na štetu donacija između živih lica koje su date pre njegovog stupanja na snagu. Prema podnosiocu predstavke, ukidanjem te odredbe omogućeno mu je da podnese zahtev za redukciju donacije predviđenu članom 1077-1 Građanskog zakonika, iako je donacija-podela imovine učinjena 24. januara 1970.

1. Prvostepena presuda

18. Presudom od 6. septembra 2004, viši sud u Bezjeu udovoljio je zahtevu podnosioca predstavke. Smatrao je da je član 14 zakona iz 1972. u suprotnosti sa članovima 8 i 14 Konvencije. U tom smislu pozvao se na slučaj *Marckx c. Belgique* (13. jun 1979, serija A n° 31) u kome je prihvaćeno «da porodični život podrazumeva i materijalne interese», kao i na više presuda Suda «u kojima se i dalje navodio diskriminatorni karakter razlika u tretmanu u oblasti nasleđivanja između zakonite i vanbračne dece (presude *Mazurek*, *Inze* i *Vermeire*) ». Sud je takođe smatrao da je taj član u suprotnosti s novim zakonom iz 2001. Presudio je da zainteresovani ima ista prava u pogledu nasleđivanja kao i njegov polubrat i njegova polusestra obrazlažući svoju presudu na sledeći način :

«Da je članom 25-1 zakona od 3. decembra 2001. određeno da se taj zakon primenjuje na ostavinske postupke koji su pokrenuti računajući od dana početka

njegove primene ; da se, uz rezervu već postignutih sporazumnih rešenja i neopozivih sudskih odluka, odredbe ovog zakona primenjuju na ostavinske postupke koji su pokrenuti od dana objavljivanja zakona u Službenom listu Francuske Republike ukoliko ta nasledstva nisu podeljena pre tog datuma;

Da u konkretnom slučaju nasledstvo gospođe M. još nije podeljeno i da se stoga na njega primenjuju odredbe koje se odnose na nova nasledna prava dece čiji su otac ili majka u vreme začeca bili vezani bračnim obavezama. (...)

Da je naime neozbiljno tvrditi da je zakonodavac, usvajanjem zakona od 3. decembra 2001. želeo da zadrži odredbu koja je u suprotnosti duhu i cilju novog zakona.»

2. Presuda po žalbi

19. U oktobru i decembru 2004, J.-L. i naslednici A., koja je preminula tokom postupka, žalili su se na tu presudu.

20. Presudom od 14. februara 2006, apelacioni sud iz Monpeljea osporio je presudu i proglasio da podnosilac predstavke ne može podnositi zahtev za redukciju donacije-podele primenom člana 14 stav 2 zakona iz 1972. Istakao je da:

« (...) u smislu [tog člana], prava na nužni deo ustanovljena ovim zakonom odnosno koja proističu iz novih pravila o priznavanju očinstva, ne mogu se primenjivati na štetu donacija među živim licima koje su date pre stupanja na snagu tog zakona.

Taj tekst, kojim se ustanovljava jedno opšte pravilo, konkretno u vezi sa retroaktivnim dejstvom novih pravila o priznavanju očinstva koja su proistekla iz zakona od 3. januara 1972, nije izričito ukinut zakonom od 3. decembra 2001, a njegovo prečutno ukidanje ne proističe iz izreke tog zakona, s jedne strane zato što nije u suprotnosti s njim, a s druge zato što on nije bio ograničen samo na primenu člana 915 Građanskog zakonika koji je ukinut tim zakonom.»

Apelacioni sud je ocenio da takav zaključak nije nespojiv s opštim načelom jednakosti prava nezavisno od statusa pri rođenju, kako ono proističe iz članova 1 Protokola br. 1, 8i i 14 Konvencije:

«Pre svega, jedini cilj odredaba člana 14r zakona iz 1972. jeste zabrana vršenja prava na nužni deo ustanovljenog tim zakonom i proširenih zakonom od 3. decembra 2001. na štetu donacija među živim licima datim pre 1. avgusta 1972, ne lišavajući pri tom nosioce prava na nužni deo njihovih prava na nasledstvo. Zatim, te odredbe predstavljaju objektivno i razumno opravdanje u pogledu cilja kome se teži, odnosno garanciju izvesnog mira u porodičnim odnosima, obezbeđujući prava stečena u tom okviru, ponekad odavno stečena, a da se time ne stvaraju prevelike distorzije između naslednika, s obzirom da [te odredbe] imaju ograničen domet kako u vremenu tako i u pogledu predmeta nasleđivanja.»

3. Rešenje Kasacionog suda

21. Podnosilac predstavke je uložio žalbu Kasacionom sudu. U svojoj argumentaciji za kasaciju, zasnovanu na kršenju člana 1 Protokola br. 1 i

člana 14 Konvencije, tvrdio je da mir u porodičnim odnosima ne može imati veći legitimitet od legitimiteta jednakosti u pogledu prava u građanskim stvarima, između dece rođene u zakonitom braku i dece rođene izvan braka.

22. U svom mišljenju dostavljenom strankama, pravobranilac Kasacionog suda je predložio da žalba bude odbačena. Sudijama prvog građanskog veća Kasacionog suda obratio se ovim rečima:

« (...) zar ne treba smatrati da otvoren ostavinski postupak nije rezultirao podelom nasledstva pre datuma objavljivanja zakona, samim tim što je postupak po zahtevu za redukciju donacije-podele tog datuma bio još u toku ?

Naime, upravo iz različitog pristupa koji nude prelazne odredbe zakona iz 1972. i 2001. proističe teškoća koja vam je predočena. Dok ni otvoreni ostavinski postupci, ni donacije između živih lica date pre stupanja na snagu zakona iz 1972, nisu mogle biti tim zakonom dovedeni u pitanje, zakon iz 2001. omogućava vanbračnoj deci čiji su otac ili majka, u vreme začeća, bili vezani svako svojim bračnim obavezama, imaju nasledna prava u ostavinskim postupcima pokrenutim pre objavljivanja tog potonjeg zakona.

Ta razlika opravdava potrebu da se odredbe zakona iz 2001. ne primenjuju restriktivno. Samo već realizovana podela, neko već postignuto sporazumno rešenje, ili neka neopoziva sudska odluka omogućavaju da se isključe nova prava te dece iz već pokrenutih istavinskih postupaka. Korišćenjem zahteva za redukciju, ne može se smatrati da je ostavinski postupak pokrenut na dan objavljivanja zakona iz 2001 «rezultirao podelom» na dan objavljivanja zakona.

Stoga bi mi bilo teško da tvrdim da zakon od 3. decembra 2001. nije primenljiv. Zauzvrat, u izreci člana 14 zakona od 13. januara 1972. nema ničeg dvosmislenog. Prava na nužni deo uvedena tim zakonom ne mogu se realizovati «*na štetu donacija među živim licima datim pre njegovog stupanja na snagu*». Treba li onda prihvatiti da su te odredbe prečutno ukinute ?

Ako apstrahujemo vreme, u opširnoj pismenoj argumentaciji tvrdi se da očigledna protivrečnost između prelaznih odredbi ta dva zakona rezultira prečutnim ukidanjem prelaznih odredbi zakona iz 1972. Iako je pristup različit između prelaznog režima uvedenog 1972. i onog iz 2001, ipak ne bih rekao da postoji među njima protivrečnost.

Isključujući dovođenje u pitanje donacija između živih lica datih pre stupanja na snagu zakona iz 1972, zakonodavac je nameravao da garantuje pravnu sigurnost tih donacija. Ničim se ne može pravdati da se ta pravna sigurnost dovodi u pitanje 2002. s obzirom da su prethodne prelazne odredbe komplementarne s prelaznim odredbama zakona iz 2001.

To me navodi da vam predložim da odbacite prvi deo argumentacije, budući da donacija između živih lica data 24. januara 1970. ne može da bude dovedena u pitanje naslednim pravima nastalim iz novih pravila u vezi s uspostavljanjem svojstva roditelja. U tom pogledu, ako realnost podele pre datuma stupanja na snagu zakona od 3. decembra 2001 i jeste diskutabilna, o postojanju donacije između živih lica pre stupanja na snagu zakona od 3. januara se ne može diskutovati. (...) »

23. Rešenjem od 14. novembra 2007. Kasacioni sud je odbacio žalbu uz jedno čisto pravno obrazloženje. On je podsetio da se primenom prelaznih odredbi zakona iz 2001, nova nasledna prava vanbračne dece čiji su otac ili majka u vreme začeća bili vezani svako svojim bračnim obavezama, odnose samo na nasledstva otvorena i još nepodeljena pre 4. decembra 2001 (gornji stav 16). Istakao je da, s obzirom da je podela nasledstva realizovana smrću gđe M, preminule jula 1994, dakle pre 4. decembra 2001, navedene odredbe nisu primenljive.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Donacija-podela i zahtev za redukciju

24. Francuski zakon omogućava svakom da sopstveno nasledstvo podeli između naslednika. U okviru donacije-podele, donator odlučuje da svoju imovinu odmah podeli (prens između živih lica). Ta podela je anticipirana, konačna i dogovorena. Vlasništvo nad predmetnom imovinom prenosi se u trenutku doniranja koja predstavlja istovremeno i prvi (anticipirani) čin ostavinskog postupka koji treba da bude pokrenut kasnije. Prema praksi Kasacionog suda, donacija-podela postaje, smrću donatora, podela nasledstva. Ostavina je istovremeno otvorena i konačno likvidirana ili podeljena na dan smrti ostavioca (Cass. Civ. 7 mars 1876 ; 1re Civ, 5 octobre 1994, Bull. 1994, I, n° 27).

25. Potomak koji nije bio uključen u podelu treba da ustanovi svoj nužni deo postojeće imovine prilikom otvaranja ostavinskog postupka. Ukoliko ta imovina nije dovoljna, ima na raspolaganju zahtev za redukciju koji treba da podnese u roku od pet godina od dana smrti donatora. To je pravni lek koji je upotrebio podnosilac predstavke u skladu sa članovima 1077-1 i 1077-2 Građanskog zakonika, koji su ovako glasili u vreme predmetnih činjenica:

Član 1077-1

«Potomak koji nije bio uvršten u donaciju-podelu, ili koji je dobio deo manji od njegovog nužnog dela, može podneti zahtev za redukciju ukoliko u trenutku pokretanja ostavinskog postupka nema imovine koja nije obuhvaćena podelom ili ako je ova nedovoljna za konstituisanje ili dopunu njegovog nužnog dela, imajući u vidu imovinu koju je mogao da dobije.»

Član 1077-2

«Donacije-podele prate pravila donacija između Živih lica u svemu što se odnosi na pripisivanje, proračun nužnog dela i redukciju.

Zahtev za redukciju može se podnositi tek posle smrti ostavioca koji je izvršio podelu ili preživelog od ostavilaca u slučaju zajedničke podele. On zastareva u roku od pet godina od spomenute smrti.

Dete koje još nije bilo začeto u trenutku donacije-podele ima na raspolaganju sličnu mogućnost ustanovljenja ili dopune svog naslednog dela.»

26. Članovi 913 i 915 Građanskog zakonika u vezi s «raspoloživim delom imovine» u slučajevima donacije između živih lica i u slučaju testamenta, koji su u međuvremenu ukinuti, glasili su:

Član 913

«Imovina koja se prenosi, bilo aktom između živih lica, bilo testamentom, ne može biti veća od polovine imovine ostavioca, ako po njegovoj smrti ostaje samo jedno dete; od trećine ako za njim ostane dvoje dece, četvrtine, ako za njim ostaje troje ili više dece; s tim što se ne pravi razlika između zakonite i vanbračne dece, osim u slučaju iz člana 915.»

Član 915

«Kad neko vanbračno dete čiji su otac ili majka u vreme začeća bili vezani obavezama braka s nekim drugim licem, bude pozvano na postupak ostavine svog roditelja zajedno sa zakonitom decom iz tog braka, ono svojim prisustvom ulazi u obračun raspoložive kvote; međutim njegov deo u nužnom delu odgovara samo polovini dela koji bi mu pripadao da su sva deca, uključujući i njega bila zakonita.

Deo za koji je njegov deo u nužnom delu na taj način umanjnjen uvećaće deo samo one dece koja su proistekla iz braka koji je bio ugrožen preljubom, i biće podeljen na jednake delove među tom decom.»

B. Evolucija prava dece proistekle iz «preljubničkih veza»

27. Nasledni režim vanbračne dece izmenjen je zakonom iz 1972. o roditeljskom svojstvu kojim je ustanovljena njihova jednakost uz izuzetak koji predstavlja situacija deteta proisteklog iz «preljubničke veze» (već navođeni slučaj *Mazurek*, § 17), čije je pravo ograničeno na «polovinu dela na koji [bi ono] imalo pravo da su sva deca preminulog, uključujući i njega, bila zakonita» (videti nekadašnje članove 757 i 760 Građanskog zakonika, *ibidem*; videti takođe, u vezi s donacijama, gornji stav 26).

28. U zakonu usvojenom 2001. nakon presude *Mazurek*, nestale su restrikcije naslednih prava dece proistekle iz «preljubničkih veza» i ustanovljava se nasledna jednakost između sve dece, zakonite, obične vanbračne dece i dece proistekle iz «preljubničke veze». U njegovom članu 1 stoji da on ne pravi razliku između zakonite i prirodne filijacije da bi se odredili roditelji koje treba naslediti» (član 733 Građanskog zakonika) i da «deca ili njihovi potomci nasleđuju oca ili majku ili druge pretke, bez ograničenja u pogledu roda, niti primogeniture, čak i ako su proistekla iz

različitih zajednica» (član 735 Građanskog zakonika). Tekstovi kojima se regulišu restrikcija nužnog naslednog dela deteta proisteklog iz «preljubničke veze» i njegova sposobnost da besplatno stiče – ukinuti su. Najzad, naredbom br. 2005-759 od 4. jula 2005. koja se odnosi na reformu filijacije ustanovljava se načelo jednakosti filijacija, čime nestaju i sami pojmovi zakonitog i vanbračnog deteta.

C. Prelazne odredbe

1. Prelazne odredbe zakona iz 1972.

29. Njima je ograničavan domet reforme uvedene zakonom iz 1972. Njegovim članom 14 bila je isključena bilo kakva neposredna primena novih naslednih prava običnog vanbračnog deteta ili deteta proisteklog iz «preljubničke veze», u okviru ostavinskih postupaka pokrenutih pre njegovog stupanja na snagu, i onemogućeno je da takvo dete dovede u pitanje donacije između živih lica date pre stupanja na snagu zakona, 1. avgusta 1972. Upravo na osnovu te odredbe je apelacioni sud u Monpeljeu odbacio tužbu podnosioca predstave (gornji stav 20).

2. Član 25 zakona iz 2001.

30. Prema članu 25-I zakona iz 2001, stupanje na snagu tog zakona odloženo je u načelu do 1. jula 2002. Međutim, kad je reč o ukidanju odredaba Građanskog zakonika u vezi s pravima dece proistekle iz «preljubničke veze», zakonodavac je doneo, izuzetno, pravilo o stupanju na snagu na dan objavljivanja zakona u Službenom listu odnosno 4. decembra 2001. Tako je članom 25-II određeno da:

«Ovaj zakon će se primenjivati na ostavinske postupke pokrenute računajući [od 1. jula 2002.], uz sledeće izuzetke: (...)

2° Uz rezervu prethodno postignutih sporazumnih rešenja i neopozivih sudskih odluka, primenjivaće se na ostavinske postupke pokrenute na dan objavljivanja ovog zakona u Službenom listu Francuske Republike a koji nisu rezultirali podelom ostavine pre tog datuma:

- odredbe koje se odnose na nova nasledna prava vanbračne dece čiji su otac ili majka bili, u vreme začeća, vezani obavezama braka; (...)

31. U meri u kojoj se odnosi na prava dece proistekle iz «preljubničke veze», zakon iz 2001. treba dakle da se primenjuje na sve ostavinske postupke pokrenute do 4. decembra 2001, pod uslovom da do tog datuma nisu rezultirali podelom.

3. *Zakon od 23. juna 2006. o reformi nasleđivanja i poklona*

32. Ovim zakonom izmenjen je član 25-II zakona iz 2001 ukidanjem izraza «čiji su otac ili majka bili, u vreme začeća, vezani obavezama braka». U članu 25-II 2° nema više nikakvom pominjanja preljubničkog karaktera filijacije.

4. *Relevantna praksa Kasacionog suda*

33. Rešenjem od 6. januara 2004 (1re Civ, Bull. 2004, I, n° 10), Kasacioni sud je primenio prelazne odredbe zakona iz 2001, bez pozivanja na odredbe Konvencije, da bi ukinuo presudu po žalbi iz 2002. kojom su poništene donacije date detetu proisteklom iz «preljubničke veze» primenom starih tekstova dok nasleđstvo još nije bilo podeljeno. Rešenjem od 7. juna 2006, (1re Civ, Bull. 2006, I, n° 297), takođe primenom prelaznih odredbi. Kasacioni sud je odbacio žalbu jednog deteta proisteklog iz «preljubničke veze» koje je bilo dobilo deo u visini polovine dela koji bi bilo dobilo da je zakonito dete, s obzirom da je podela izvršena pre 4. decembra 2001. (konkretno 13. marta 1996). U rešenju od 15. maja 2008, Kasacioni sud je ocenio da su odredbe zakona iz 2001. u vezi s novim pravima dece proistekle iz «preljubničke veze» primenljive na jedan ostavinski postupak pokrenut pre 1. avgusta 1972. (konkretno 1962.) s obzirom da taj postupak nije bio predmet neke podele pre 4. decembra 2001 (1re Civ, Bull. 2008, I, n° 139).

III. ELEMENTI UPOREDNOG PRAVA

34. U velikoj većini posmatranih zemalja (u četrdeset od četrdeset dve države), status deteta u naslednoj materiji nezavisan je od bračnog stanja njegovih roditelja. U dvadeset jednoj zemlji isti status imaju sva deca, dok u devetnaest drugih zemalja (Albanija, Azerbejdžan, Bosna i Hercegovina, Kipar, Španija, Grčka, Italija, Letonija, Luksemburg, Moldavska Republika, Monako, Crna Gora, San Marino, Srbija Slovačka, Slovenija, Ujedinjeno Kraljevstvo, Turska i Ukrajina) prave razliku između zakonite dece i vanbračne/nezakonite dece, ali tako što im ipak izričito priznaju jednakost u nasleđivanju. pojam deteta «proisteklog iz preljubničke veze» vrlo je malo rasprostranjen a ta deca su uglavnom izjednačena s vanbračnom decom. Neke razlike između zakonite dece i vanbračne/nezakonite dece opstaju na Malti. Jedina zemlja ugovornica koja i dalje pravi jasnu razliku u naslednoj materiji u odnosu na decu rođenu izvan braka jeste Andora, gde su ta deca u manje povoljnom položaju od zakonite dece.

IV. RELEVANTNI EVROPSKI DOKUMENTI I SUDSKA PRAKSA

35. Grupa izvestilaca Komiteta ministara (GR-J) nastavlja s razmatranjem nacрта preporuke [CM/Rec (2012)] državama članicama o pravima i pravnom statusu dece i o roditeljskim odgovornostima (s obrazloženjem) koji je predstavljen Komitetu ministara. Cilj tog nacрта preporuke je da se zamene zastarele norme Evropske konvencije iz 1975. o pravnom statusu dece rođene izvan braka (Konvencija koju Francuska nije ratifikovala) koje više nisu u skladu s praksom Suda. U sada aktuelnom tekstu nalazi se jedan centralni element, načelo nediskriminacije izraženo u načelu broj 1 a koje glasi:

«Deca ne smeju biti predmet bilo kakve diskriminacije po osnovu kao što je (...) rođenje (...)

Deca posebno ne bi smela da budu predmet bilo kakve diskriminacije po osnovu bračnog stanja svojih roditelja.»

Osim toga, načelo broj 5 «pravo nasleđivanja» kaže da bi, uz rezervu definicije roditelja date u okviru načela broj 2 i načela broj 17.2 (prokreacija *post mortem*), «deca morala, nezavisno od okolnosti njihovog rođenja, da imaju ista prava na nasleđivanje imovine svakog od svojih roditelja i porodica ovih potonjih».

Relevantna alineja obrazloženja glasi:

« 22. Imajući u vidu opšte načelo nediskriminacije kako je izraženo u načelu broj 1 i u presudama Suda u slučajevima *Mazurek c. France, Camp i Bourimi c. Pays-Bas* i *Marckx c. Belgique*, u kojima se zaključuje da diskriminacija dece rođene iz preljubničkih veza odnosno dece rođene izvan braka u oblasti prava na nasleđivanje predstavlja kršenje člana 14 EKLJP, u kombinaciji sa članom 1 Prvog protokola u prvom slučaju i člana 8 u drugom, princip broj 5 ističe da bi uopšte deca morala da imaju jednaka prava na nasleđivanje nezavisno od okolnosti njihovog rođenja. U tom pogledu, to načelo ima širu primenu od člana 9 Evropske konvencije iz 1975. o pravnom statusu dece rođene izvan braka, kojim se toj deci priznaju ista prava na nasleđivanje kao i deci rođenoj u braku. Načelo broj 5 je potčinjeno definiciji roditelja datoj u načelu broj 2.»

PRAVO

I. O NAVODNOM KRŠENJU ČLANA 14 KONVENCIJE U KOMBINACIJI SA ČLANOM 1 PROTOKOLA Br.

36. Podnosilac predstavke se žali na nemogućnost da ostvari svoja prava na nasleđivanje kao dete proisteklo iz «preljubničke veze» i ukazuje na

upornu neopravdanu diskriminaciju nakon presude *Mazurek* i pored usvajanja zakona iz 2001.

On navodi kršenje člana 14 Konvencije u kombinaciji sa članom 1 Protokola br. 1, koji glase :

Član 14

«Uživanje prava i sloboda priznatih u (...) Konvenciji mora biti obezbeđeno, bez ikakve razlike, posebno one koja se zasniva na (...) rođenju (...)»

Član 1 Protokola br. 1

«Svako fizičko i pravno lice ima pravo na poštovanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine osim iz razloga opšte koristi i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava.

Prethodnim odredbama se ne ugrožava pravo država da stave na snagu zakone koje smatraju nužnim za regulisanje korišćenja imovine u skladu s opštim interesom ili radi obezbeđenja naplate poreza ili drugih doprinosa ili novčanih kazni.»

A. Presuda veća

37. U svojoj presudi od 21. jula 2011, veće je ocenilo da optužba koju je izneo podnosilac predstavke ulazi u polje primene člana 1 Protokola br. 1, što je bilo dovoljno da bi se član 14 Konvencije učinio primenljivim. Naime, priznavanjem njegove filijacije s majkom 1983, podnosilac predstavke je imao interes, koji se mogao sankcionisati pred domaćim sudovima, da realizuje svoja prava na ostavinu svoje majke na način kompatibilan sa članom 14 Konvencije (stavovi 38-42 presude veća).

38. O meritumu je veće istaklo da su zakoni iz 1972. i 2001. uspostavili precizne prelazne odredbe u vezi s primenom novih prava nasleđivanja uvedenih tim zakonima. Istaklo je da su domaći sudovi smatrali da podnosilac predstavke nije mogao koristiti ta prava u trenutku podnošenja zahteva za redukciju donacije-podele iz 1970. Naime, prema apelacionom sudu, prelazna odredba zakona iz 1972. isključivala je preispitivanje donacija između živih lica datih pre stupanja na snagu tog zakona. Kasacioni sud je pak smatrao da je realizacija podele ostavine prilikom smrti majke 1994. godine predstavljala situaciju koja je bila prepreka za primenu novih odredaba o nasledničkoj jednakosti na osnovu člana 25-II zakona iz 2001. Ta tumačenja domaćeg prava težila su legitimnom cilju garantovanja načela pravne sigurnosti i davno stečenih prava od strane zakonite dece ; osim toga, ta tumačenja ne deluju nerazumno, samovoljno niti kao da su u očiglednoj protivrečnosti sa zabranom diskriminacije. Veće je ovde napravilo razliku između konkretnog slučaja i onih slučajeva u kojima podela nasledstva još nije bila realizovana (već navođeni slučaj *Mazurek*, i *Merger et Cros c. France*, n° 68864/01, 22. decembar 2004.), da

bi došlo do zaključka da je sporna razlika u tretmanu srazmerna cilju kome se teži i da nije bilo kršenja člana 14 Konvencije u kombinaciji sa članom 1 Protokola br. 1 (stavovi 50-59 presude veća).

B. Argumenti strana

1. Vlada

a) O primenljivosti člana 14 Konvencije

39. Vlada tvrdi da činjenice na koje se poziva podnosilac predstavke ne spadaju u domen člana 1 Protokola br. 1, što član 14 Konvencije čini neprimenljivim. Ona u tom smislu primećuje da je donacijom-podelom iz 1970. izvršen prenos vlasništva nad imovinom na oba zakonita deteta i da je uspostavljena pravna situacija koja je sprečila podnosioca predstavke da dobije deo nasledstva. Ni zakon iz 1972, niti onaj iz 2001. nisu mogli dovesti do realizacije naslednog dela na koji bi imao pravo da nije postojao akt iz 1970. Za razliku od slučajeva *Mazurek* i *Merger et Cros*, u kojima su podnosioci predstavki automatski stekli nasledna prava nakon smrti roditelja, nasledstvo je u konkretnom slučaju regulisano 1970. pre smrti majke podnosioca predstavke. Šta više, ta podela imovine je za nekoliko godina prethodila njegovom uspostavljanju filijacije 1983. Stoga, prema Vladi, podnosilac predstavke nije imao nikakvo nasledno pravo na nasledstvo (videti, *mutatis mutandis*, *Alboize-Barthes et Alboize-Montezume c. France* (pres.), n° 44421/04, 21. oktobar 2008).

b) O suštini

40. Kao što je istakla i pred većem, Vlada tvrdi da podnosilac predstavke nije bio «isključen» iz nasledstva svoje majke već da, s obzirom da je raspolaganje njenom imovinom već bilo realizovano u okviru donacije-podele iz 1970, on nije mogao da realizuje nasledni deo koji bi mu pripao po osnovu zakona iz 1972. i 2001, da nije bilo tog akta donacije-podele. Stoga nisu sporne sudske presude onemogućile podnosioca predstavke da dobije deo nasledstva svoje majke, već je to prethodni akt prenosa vlasništva kojim je uspostavljena stečena pravna situacija.

41. Upravo je o tim pravima stečenim od strane ostalih naslednika zakonodavac iz 2001, koji je usput u potpunosti odgovorio obavezama opšteg karaktera u cilju izvršenja presude *Mazurek*, morao voditi računa uređujući stupanje na snagu zakona. Primena novog zakona na ranije situacije morala je nužno imati u vidu načela pravne sigurnosti i predvidljivosti zakona, načela potvrđena praksom Suda. Članom 25 zakona iz 2001. je dakle isključio primenu novih prava na ostavinske postupke pokrenute na dan njegovog objavljivanja a koji su rezultirali podelom pre

tog datuma. Po mišljenju Vlade, u takvim okolnostima, tumačenje koje je dao Kasacioni sud nije u protivrečnosti sa slučajem *Mazurek*. Z razliku od tog slučaja i od slučaja *Merger et Cros*, u kojima su podnosioci predstavke osporavali situacije koje još nisu bile stečene u trenutku njihovih domaćih pravnih lekova, zahtev za redukciju koji je podneo podnosilac predstavke 1998. imao je za cilj da se dovede u pitanje jedna već realizovana situacija podele.

42. Vlada ističe da presuda kojom bi se utvrdilo kršenje Konvencije može da dovede do nekih opštih mera u tuženoj državi i da ima dalekosežniji domašaj od spora između strana pred Sudom. Stoga Vlada tvrdi da Sud nikad nije priznavao retroaktivni efekat svojim presudama. Tvrditi da je slučaj *Mazurek* trebalo da se primeni na ovaj slučaj, to jest na jednu konačno stečenu pravnu situaciju pre izricanja presude, i da je trebalo da ima retroaktivno dejstvo, poništilo bi domet člana 46 Konvencije.

2. Podnosilac predstavke

a) O primenljivosti člana 14 Konvencije

43. Podnosilac predstavke ne iznosi dodatne primedbe pred Velikim većem u odnosu na one koje je izneo pred većem a kojima se ističe njegovo neslaganje s Vladom po toj tački (stav 37 presude veća). On smatra da mu je uspostavljanje filijacije s majkom 1983. davalo prava nasleđivanja prilikom pokretanja ostavinskog postupka nakon smrti majke – postupka koji je bio u toku na dan podnošenja njegove predstavke – a koja prava ulaze u polje primene člana 1 Protokola br. 1.

b) O suštini

44. Prema podnosiocu predstavke, efektivnost člana 14 Konvencije mora biti garantovana i samo neki « vrlo jaki » razlozi mogu dovesti do toga da se neko razlikovanje po osnovu rođenja može smatrati kompatibilnim s Konvencijom. Pravna sigurnost nije ni neko pravo garantovano Konvencijom niti neki razlog javne koristi kojima bi se moglo pravdati ugrožavanje poštovanja imovine sa stanovišta člana 1 Protokola br. 1.

45. Ono što se moglo tolerisati 1972, u ime koncepta pravne sigurnosti, da bi se obesnažilo načelo nediskriminacije garantovano članom 14, ne može se više tolerisati nakon presude *Mazurek*. Naprotiv, podnosilac predstavke ističe da se nepravredno stečena prava nisu smela obezbeđivati prelaznim odredbama zakona iz 2001, kojima je trebalo da budu okončana kršenja utvrđena u toj presudi. On smatra da je nadoknađivanjem štete nanete g. Mazureku Sud odbio da obezbedi pravne situacije nastale pre njegove presude. Podnosilac predstavke smatra da se prenebrežavanje obavezujuće snage presude *Mazurek* mora konstatovati i sankcionisati u konkretnom slučaju. Drugačiji zaključak bi značio da se prihvata da neka

država, usvajajući zakon od koga se očekuje da se drži prakse Suda, raspolaže neodređenim rokom za preuzimanje njegovih presuda, da bi se bavila, u takvim okolnostima, samo budućim ostavinskim postupcima, i da bi tako mogla da validuje *a posteriori* očigledna kršenja Konvencije. Podnosilac predstavke ukazuje na održavanje diskriminacije kojom se konzerviraju efekti zakona iz 1972. a koju je sankcionisao Sud a dezavuisao zakonodavac 2001.

46. On takođe ističe da je postupanje po zahtevu za redukciju koji je podneo 1998. bilo u toku prilikom objavljivanja zakona iz 2001, što je, u odnosu na njega, trebalo da dovede do ostvarenja novih prava priznatih deci proistekloj iz « preljubničke veze ». On smatra, sledstveno tome, da tom *causae pendenciae*, nasledstvo njegove majke nije moglo biti konačno podeljeno osim ako se zahtev za redukciju donacije-podele ne pretvori u neefikasan pravni lek.

C. Ocena Suda

1. O primenljivosti člana 14 Konvencije

a) Opšta načela

47. Prema stalnoj praksi Suda, član 14 Konvencije upotpunjuje ostale normativne klauzule Konvencije i Protokola. On nema nikakvu nezavisnu egzistenciju jer važi samo za « uživanje prava i sloboda » garantovanih tim klauzulama. Svakako, on može biti u igri čak i bez neispunjavanja zahteva tih klauzula i, u tom smislu, ima određen autonoman domet, ali se ne može primenjivati ukoliko činjenice iz spora ne potpadaju najmanje pod jednu od pomenutih klauzula (videti, između mnogih drugih, slučajeve *Van Raalte c. Pays-Bas*, 21. februar 1997, § 33, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-I ; *Petrovic c. Autriche*, 27. mart 1998, § 22, *Recueil* 1998-II ; *Zarb Adami c. Malte*, n° 17209/02, § 42, CEDH 2006-VIII, i *Konstantin Markin c. Russie* [Veliko veće], n° 30078/06, § 124, CEDH 2012 (odlomci)).

b) O pitanju da li činjenice iz konkretnog slučaja potpadaju pod član 1 Protokola br. 1

48. U konkretnom slučaju, treba utvrditi da li optužba koju iznosi podnosilac predstavke koja se odnosi na nemogućnost da ostvari svoje pravo nasleđivanja putem zahteva za redukciju donacije-podele koju je učinila njegova majka prenebregavajući njegov nužni deo, spada u polje primene člana 1 Protokola br. 1.

49. Sud podseća da pojam « imovine » koji se pominje u prvom delu te odredbe ima autonumni domet koji se ne ograničava na vlasništvo materijalnih dobara i da je nezavisan od formalnih kvalifikacija iz domaćeg

prava: neka druga prava i interesi koji ulaze u aktive takođe se mogu smatrati «imovinskim pravima» dakle «imovinom» za potrebe ove odredbe (*Beyeler c. Italie* [Veliko veće], n° 33202/96, § 100, CEDH 2000-I).

50. Članom 1 Protokola br. 1 ne garantuje se pravo na sticanje imovine (*Slivenko et autres c. Lettonie* (déc.) [Veliko veće], n° 48321/99, § 121, CEDH 2002-II (odlomci), i *Ališić et autres c. Bosnie-Herzégovine, Croatie, Serbie, Slovénie et l'ex République yougoslave de Macédoine* (pres.), n° 60642/08, § 52, 17. oktobar 2011), posebno putem nasleđivanja *ab intestat* ili poklona (videti, *mutatis mutandis*, već navođeni slučaj *Marckx*, § 50, i već navođeni slučaj *Merger et Cros*, § 37). Međutim, pojam «imovine» može pokrивati kako «sadašnju imovinu» tako i imovinske vrednosti, uključujući i potraživanja, na osnovu kojih podnosilac predstavke može pretendovati na «legitimno očekivanje» da će dobiti efektivno uživanje nekog vlasničkog prava (videti, između ostalih, *Pressos Compania Naviera S.A. et autres c. Belgique*, 20. novembar 1995, § 31, serija A n° 332 ; *Kopecký c. Slovaquie* [Veliko veće], n° 44912/98, § 35, CEDH 2004-IX, i *Association nationale des pupilles de la Nation c. France* (pres.), n° 22718/08, 6. oktobar 2009). Legitimno očekivanje mora počivati na jednoj «dovoljnoj osnovi u domaćem pravu» (videti već navođeni slučaj *Kopecký*, § 52 ; *Depalle c. France* [Veliko veće], n° 34044/02, § 63, CEDH 2010, i *Saghinadze et autres c. Géorgie*, n° 18768/05, § 103, 27. maj 2010). Isto tako, pojam «imovine» može se proširiti na neku uslugu koje su zainteresovana lica bila lišena zbog nekog diskriminatornog uslova dodeljivanja (*Andrejeva c. Lettonie* [Veliko veće], n° 55707/00, § 79, CEDH 2009). Naprotiv, očekivanje priznavanja opstanka nekog starog prava svojine koje već odavno nije moguće efektivno ostvarivati ne može se smatrati «imovinom» u smislu člana 1 Protokola br. 1, a isto važi i za neko uslovno potraživanje koje se gasi činjenicom neispunjavanja uslova (videti navođenje relevantnih načela u *Malhous c. République tchèque* (pres.) [Veliko veće], n° 33071/96, CEDH 2000-XII, s kasnijim referencama na praksu Komisije; videti takođe *Prince Hans-Adam II de Liechtenstein c. Allemagne* [Veliko veće], n° 42527/98, § 85, CEDH 2001-VIII ; *Nerva et autres c. Royaume-Uni*, n° 42295/98, § 43, CEDH 2002-VIII ; *Stretch c. Royaume-Uni*, n° 44277/98, § 32, 24. jun 2003).

51. U svakom od slučajeva važno je razmotriti da li su okolnosti posmatrane u njihovoj ukupnosti, učinile od podnosioca predstavke titularom nekog suštinskog interesa zaštićenog članom 1 Protokola br. 1 (*Bozcaada Kimisis Teodoku Rum Ortodoks Kilisesi Vakfi c. Turquie*, n°^{OS} 37639/03, 37655/03, 26736/04 i 42670/04, § 41, 3 mars 2009 ; već navođeni slučaj *Depalle*, § 62 ; *Plalam S.P.A. c. Italie* (fond), n° 16021/02, § 37, 18. maj 2010, i *Di Marco c. Italie* (fond), n° 32521/05, § 50, 26. april 2011). Sa tog stanovišta Sud smatra da treba imati u vidu sledeće pravne i činjenične elemente.

52. U konkretnom slučaju, Sud ističe da je podnosiocu predstavke samo zbog « preljubničkog » karaktera njegove filijacije odbijeno pravo da zahteva redukciju donacije-podele koju je učinila njegova majka, budući da je zbog takve filijacije Kasacioni sud izrekao svoju presudu – tumačeći prelazne odredbe zakona iz 2001 – da u njegovom slučaju isključi primenu odredbi o novim pravima na nasleđivanje koje priznaje taj zakon. A u slučajevima, kakav je ovaj konkretan slučaj, kad podnosilac predstavke na terenu člana 14 kombinovanog sa članom 1 Protokola br. 1 formuliše optužbu da je bio lišen, u celini ili delimično i zbog diskriminatornih motiva koji su na udaru člana 14, neke imovinske vrednosti, relevantni kriterijum se sastoji u tome da se istraži da li bi zainteresovani, da taj motiv nije bio diskriminatoran, imao neko pravo, koje bi mogli sankcionisati domaći sudovi, na tu imovinsku vrednost (videti, *mutatis mutandis*, *Stec et autres c. Royaume-Uni* (pres.) [Veliko veće], br. 65731/01 i 65900/01, § 55, CEDH 2005-X ; već navođeni slučaj *Andrejeva*, § 79). Takav je konkretan slučaj.

53. Vlada tvrdi da podnosilac predstavke nije mogao da pretenduje na bilo kakvo nasledno pravo na donaciju-podelu iz 1970. jer je efekat te donacije-podele bio podela, trenutna i neopoziva, imovine njegove majke i to pre nego što je sudski ustanovljena njegova filijacija s majkom (gornji stav 39). Sud se međutim ne slaže s tom tezom. Sud smatra da iako donacija-podela ima za neposredan efekat realizaciju nekog prenosa imovine, prema praksi Kasacionog suda, ta donacija-podela postaje ostavinska podela tek po smrti donatora. Ostavina se istovremeno otvara i konačno likvidirana ili podeljena na dan smrti pretka (gornji stav 24), do koje je došlo tek 1994. A tog datuma je filijacija podnosioca predstavke već bila ustanovljena. Dakle zaista je zbog « preljubničkog » karaktera te filijacije podnosilac predstavke bio isključen iz nasledstva svoje majke.

54. U tom pogledu se ovaj slučaj približava već navođenim slučajevima *Mazurek* i *Merger et Cros*, a razlikuje se od slučaja *Alboize-Barthes et Alboize-Montezume c. France* (već navođen), u kome je presuđeno da ih regulisano nasledstvo ostalo iza njihovog oca, a regulisano je 1955, dakle znatno pre ustanovljenja njihove filijacije, onemogućava da raspolazu pravima nasleđivanja ostavine ostavioca i da pretenduju da su titulari neke « imovine ».

55. Iz toga proističe da imovinski interesi podnosioca predstavke ulaze u polje primene člana 1 Protokola br. 1 i prava na poštovanje imovine koje se njime garantuje, što je dovoljno da bi član 14 Konvencije bio primenljiv.

2. O suštini

a) Opšta načela

56. Sud podseća da u okviru uživanja prava i sloboda koji se priznaju Konvencijom, članom 14 se zabranjuje različit tretman, osim iz opravdanih i razumnih razloga, lica koja se nalaze u uporedivim situacijama. U smislu te

odredbe, neko razlikovanje je diskriminatorno ako mu « nedostaje objektivno i razumno opravdanje », odnosno ako se njime ne teži nekom « legitimnom cilju » ili pak ako nema « razumnog odnosa proporcionalnosti između upotrebljenih sredstava i cilja kome se teži » (već navođeni slučaj *Mazurek*, §§ 46 i 48). Osim toga, države ugovornice imaju izvestan prostor za procenu da bi odredile da li se i u kojoj meri razlikama između situacija koje su u nekim drugim pogledima analogne mogu pravdati razlike u tretmanu (*Stec et autres c. Royaume-Uni* [Veliko veće], br. 65731/01 i 65900/01, §§ 51 i 52, CEDH 2006-VI). Veličina tog prostora za procenjivanje različita je u zavisnosti od okolnosti, oblasti i konteksta, ali je na Sudu da se u poslednjoj instanci izjašnjava o poštovanju zahteva Konvencije. Budući da je ovaj Sud pre svega mehanizam zaštite ljudskih prava, Sud ipak mora imati u vidu razvoj situacije u državama ugovornicama i da reaguje, na primer, na konsenzus do koga bi moglo doći u vezi s normama koje treba dosegnuti (navođeni slučaj *Konstantin Markin*, § 126).

57. Prema jednoj stalno prisutnoj praksi od već navođene presude *Marckx*, razlika uspostavljena u oblasti nasleđivanja između « vanbračne » i « zakonite » dece postavlja problem iz ugla člana 8 Konvencije posmatranog izolovano (*Johnston et autres c. Irlande*, 18. decembar 1986, serija A br. 112) kao i iz ugla člana 14 Konvencije kombinovanog sa članovima 8 (*Vermeire c. Belgique*, 29. novembar 1991, serija A br. 214-C ; *Brauer c. Allemagne*, br. 3545/04, 28. maj 2009) i 1 Protokola br.1 (*Inze c. Autriche*, 28. oktobar 1987, serija A br. 126 ; navođeni slučaj *Mazurek*, i već navođeni slučaj *Merger et Cros*). Sud je tu praksu proširio na poklone potvrđujući zabranu diskriminacije u oblasti zaveštavanja (*Pla et Puncernau c. Andorre*, br. 69498/01, CEDH 2004-VIII). Tako je Sud, još od 1979, u presudi *Marckx*, potvrđivao nekompatibilnost s Konvencijom ograničavanja prava na nasleđivanje zasnovano na okolnostima rođenja. Sud je stalno potvrđivao to osnovno načelo uzdižući zabranu diskriminacije po osnovu « vanbračnog » karakteran roditeljske veze do norme zaštite evropskog javnog poretka.

58. Sud takođe podseća da je zajedništvo pogleda država članica Saveta Evrope na značaj jednakosti tretmana dece proistekle iz braka i dece rođene izvan braka odavno uspostavljeno, što je uostalom i dovelo danas do jednoobraznosti nacionalnih zakonodavstava u toj oblasti – budući da je načelo jednakosti učinilo da nestanu i sami pojmovi zakonite i vanbračne dece – kao i do društvene i pravne evolucije kojom se konačno ustanovljava cilj jednakosti između dece (gornji stavovi 28, 34 i 35).

59. Stoga, samo veoma jaki razlozi mogu dovesti do toga da se smatra kompatibilnim sa Konvencijom razlikovanje zasnovano na rođenju deteta izvan braka (već navođeni slučaj *Inze*, § 41 ; već navođeni slučaj *Camp et Bourimi c. Pays-Bas*, br. 28369/95, § 38, CEDH 2000-X, ‘ *Brauer*, § 40).

60. U načelu, Sud nije pozvan da rešava čisto privatne sporove. Ipak, u vršenju evropske kontrole koja mu pripada, Sud ne može ostati inertan kad se ispostavi da je tumačenje nekog pravnog akta od strane nekog domaćeg suda, bilo da je reč o nekoj ostavinskoj klauzuli, o nekom privatnom ugovoru, o nekom javnom dokumentu, nekoj zakonskoj odredbi, ili pak o nekoj administrativnoj praksi, nerazumno, proizvoljno ili u očiglednoj protivrečnosti sa zabranom diskriminacije ustanovljenom članom 14 i šire s načelima koja proističu iz Konvencije (*Larkos c. Chypre* [GC], br. 29515/95, §§ 30-31, CEDH 1999-I; već navođeni slučajevi *Pla et Puncernau*, § 59, i *Karaman c. Turquie*, n° 6489/03, § 30, 15. januar 2008).

b) Primena u konkretnom slučaju

i. O postojanju razlike u tretmanu zasnovane na vanbračnom rođenju

61. U konkretnom slučaju niko ne osporava činjenicu da je podnosilac predstavke bio lišen jednog dela nužnog naslednog dela i konačno stavljen u različit položaj u odnosu na zakonitu decu u pogledu nasleđstva njihove majke. On je, naime, bio sprečen da dobije zahtevanu redukciju donacije-podele iz koje je bio isključen kao i određen nužni deo zbog svog statusa « preljubničkog » deteta.

62. Ta razlika u tretmanu između podnosioca predstavke i njegovog polubrata i njegove polusestre proističe iz člana 25-II zakona iz 2001. kojim se primena novih prava na nasleđivanje od strane « preljubničke » dece ostavina pokrenutih pre 4. decembra 2001. uslovljava time da ti ostavinski postupci nisu rezultirali podelom pre tog datuma (gornji stav 30). A Sud je, tumačeći predmetnu prelaznu odredbu, ocenio da je podela ostavine nastupila 1994, u trenutku smrti majke podnosioca predstavke (gornji stav 23), držeći se u tom pogledu ranije sudske prakse po kojoj je, kad je reč o donaciji-podeli, ostavina istovremeno pokrenuta i podeljena smrću donatora (gornji stav 24). Neko zakonito dete, koje je bilo izostavljeno iz donacije-podele, ili koje još nije bilo začeto u trenutku donacije-podele, ne bi se bilo našlo pred preprekom da dobije svoj nužni deo ili svoj nasledni deo u skladu sa članovima 1077-1 i 1077-2 Građanskog zakonika (gornji stav 25). Stoga je nesporno da je jedini motiv razlike u tretmanu podnosioca predstavke njegovo rođenje izvan braka.

63. Sud podseća da se njegova uloga nije da se izjašnjava o najpravilnijem tumačenju domaćeg zakonodavstva, već da istražuje da li je način na koji se to zakonodavstvo primenjuje ugrozio prava koja su podnosiocu predstavke garantovana članom 14 Konvencije (videti, među mnogim drugim i *mutatis mutandis*, slučajeve *Padovani c. Italie*, 26. februar 1993, § 24, serija A br. 257-B, i već navođeni slučaj *Pla et Puncernau*, § 46). U konkretnom slučaju Sud je pozvan da ustanovi da li je sporna razlika u tretmanu, čiji je izvor u jednoj odredbi domaćeg prava, imala objektivno i razumno opravdanje

*ii. O opravdanosti razlike u tretmanu**α) O težnji legitimnom cilju*

64. Vlada više ne iznosi nikakva opravdanja za diskriminaciju između zakonite i « preljubničke » dece. Sud naime konstatuje da je francuska država prihvatila da izmeni svoje zakonodavstvo nakon već navođene presude *Mazurek*, i da je reformisala pravo nasleđivanja ukidanjem svih diskriminatornih odredbi o « preljubničkom » detetu manje od dve godine nakon izricanja te presude. Sud tim povodom izražava svoje zadovoljstvo tim usklađivanjem francuskog prava s načelom nediskriminacije iz Konvencije.

65. Međutim, prema Vladi, nije bilo moguće ugroziti stečena prava trećih lica, konkretno ostalih naslednika, što je opravdalo ograničavanje retroaktivnog efekta zakona iz 2001. samo na one ostavine koje su bile u toku na dan njegovog objavljivanja a do tog datuma nisu rezultirale podelom. Prelazne odredbe su navodno bile tako uređene da bi garantovale mir porodica obezbeđujući stečena prava korisnika već podeljenih ostavina.

66. Sud nije uveren da se negiranjem prava nasleđivanja jednog ili više članova neke porodice može doprinositi miru te porodice. Ali prihvata da zaštita stečenih prava može služiti interesima pravne sigurnosti, podrazumevanoj vrednosti Konvencije (*Brumărescu c. Roumanie* [Veliko veće], br. 28342/95, § 61, CEDH 1999-VII ; *Beian c. Roumanie (n° 1)*, br. 30658/05, § 39, CEDH 2007-V (odlomci) ; *Nejdet Şahin et Perihan Şahin c. Turquie* [Veliko veće], br. 13279/05, §§ 56-57, 20. oktobar 2011 ; *Albu et autres c. Roumanie*, br. 34796/09 i naredni, § 34, 10. maj 2012). Tako je, u vezi s jednom ostavinom koju je bilo prihvaćeno od strane jednog « preljubničkog » deteta prilikom njenog otvaranja 1993, a koja je likvidirana 1996, Sud već presudio da je neprihvatljivost tužbe koju je izrekao Kasacioni sud s obrazloženjem da je predmetna ostavina već bila predmet podele – što tužitelju nije omogućavalo da uživa nova prava primenom prelaznih odredbi zakona iz 2001 – bila u skladu s načelom pravne sigurnosti na koju se poziva i presuda u slučaju *Marckx*. Naime, « ne može se zahtevati od pravosudne institucije da poništi jednu slobodno prihvaćenu podelu na osnovu jedne presude koju je Sud izrekao posle spomenute podele » (*E.S. c. France* (pres.), br. 49714/06, 10. februar 2009). Sud na osnovu toga zaključuje da je briga za obezbeđenje stabilnosti završenih naslednih poravnjanja, koja je bila odlučujuća za zakonodavca i za sudiju u konkretnom slučaju, predstavlja legitiman cilj kojim bi se mogla pravdati razlika u tretmanu o kojoj je konkretno reč. S tim što je to razlikovanje trebalo da bude u srazmeri s tim ciljem.

β) O srazmeri korišćenih sredstava i cilja kome se teži

67. Sud primećuje da su, uz rezervu zahteva za redukciju predviđenu zakonom, polubrat i polusestra podnosioca predstavke dobili imovinska prava efektom donacije-podele iz 1970, a kojom se operacionalizuje ostavinska podela prilikom smrti gđe M. koja je nastupila u julu 1994. Ta okolnost omogućava razlikovanje ovog slučaja od već navođenih slučajeva *Mazurek* i *Merger et Cros*, u kojima podela ostavine još nije bila realizovana.

68. Međutim, Sud podseća da «zaštita «poverenja» *ostavioca* i njegove porodice mora da uzmakne pred imperativom jednakosti tretmana između vanbračne dece i dece rođene u braku» (već navođeni slučaj *Brauer*, § 43). U tom smislu, Sud smatra da su polubrat i polusestra podnosioca predstavke znali – ili su morali znati – da bi se njihova prava mogla preispitivati. Naime, u trenutku smrti njihove majke 1994, zakon je predviđao rok od pet godina za podnošenje zahteva za redukciju donacije-podele. Zakoniti naslednici su dakle morali znati da njihov polubrat može zahtevati svoj nasledni deo do 1999 i da bi se tim zahtevom moglo da dovede u pitanje ne podela kao takva, već obuhvat prava svakog od potomaka. Osim toga, zahtev za redukciju koji je podnosilac predstavke najzad i podneo 1998. bio je u toku pred domaćim sudovima u trenutku izricanja presude u slučaju *Mazurek*, kojom je proglašena za nekompatibilnu s Konvencijom nejednakost u nasleđivanju zasnovana na vanbračnom rođenju, kao i u trenutku objavljivanja zakona iz 2001. kojim je data izvršnost toj presudi unošenjem u francusko pravo načela koja su u tom zakonu afirmisana. Najzad, podnosilac predstavke nije bio potomak čije bi im postojanje bilo nepoznato, jer je bio priznat kao vanbračno dete njihove majke presudom iz 1983. (gornji stav 12; videti, *mutatis mutandis*, već navođeni slučaj *Camp et Bourimi*, § 39). To je bilo dovoljno za rađanje opravdane sumnje u stvarno stanje ostavinske podele realizovane smrću gđe M. 1994. (videti zaključke pravobranioca, gornji stav 22).

69. U vezi s tom poslednjom tačkom Sud ističe da je, prema Vladi, specifičnost donacije-podele onemogućavala bilo kakvo dovođenje u pitanje postojeće pravne situacije, konkretno podele imovine izvršene 1970. a koja je postala konačna smrću *ostavioca*, bez obzira na sudski pravni lek koji je bio u toku (gornji stavovi 40 i 41). Podnosilac predstavke se suprotstavlja toj tezi (gornji stav 46). U posebnim okolnostima konkretnog slučaja, gde su evropska sudska praksa i nacionalne zakonodavne reforme pokazivale jasnu tendenciju ka ukidanju svih oblika diskriminacije vanbračne dece kad je reč o njihovim pravima nasleđivanja, Sud smatra da pravni lek koji je podnosilac predstavke 1998. preduzeo pred domaćim sudijom a koji je ovaj odbacio 2007, ima veliku težinu u razmatranju proporcionalnosti razlike u tretmanu (videti gornje stavove 22 i 68, i donji stav 72). Činjenica da je taj pravni lek još bio u toku 2001. mogla je, naime, samo da relativizuje

očekivanja ostalih naslednika gđe M. da im se priznaju nesporna prava na njenu ostavinu.

70. Stoga, a u svetlu prethodno iznetog, Sud smatra da legitimni cilj zaštite prava na nasleđivanje polubrata i polusestre podnosioca predstavke nije imao dovoljnu težinu da bi prevagnuo nad zahtevom podnosioca predstavke da dobije deo nasledstva svoje majke.

71. Sve u svemu, čini se da, čak i u očima domaćih državnih organa, očekivanja naslednika koji su dobili donaciju-podelu, ne moraju biti zaštićena u svim okolnostima. Naime da je isti zahtev za redukciju donacije-podele u istom trenutku podnelo neko drugo zakonito dete, rođeno posle te donacije-podele ili namerno isključeno iz nasledstva, njegov zahtev ne bi bio odbačen kao neprihvatljiv.

72. U tom pogledu, Sud ocenjuje da je sporno što je 2007. godine, godinama nakon izricanja već navođenih presuda *Marckx* i *Mazurek*, domaći sudija mogao da različito moduliše zaštitu pravne sigurnosti u zavisnosti od toga da li je suprotstavljena nekom zakonitom ili nekom « preljubničkom » detetu. Sud takođe ističe da Kasacioni sud nije odgovorio na glavno sredstvo na koje se pozvao podnosilac predstavke a zasnovano na prenebrežavanju načela nediskriminacije kako ga garantuje član 14 Konvencije. A već je ocenio da sudovi moraju da strogo razmatraju sredstva koja su u vezi s « pravima i slobodama » garantovanih Konvencijom a zbog kojih se zainteresovana lica i obraćaju sudovima i da ju tu reč o logičnom nastavku načela supsidijarnosti (*Wagner et J.M.W.L. c. Luxembourg*, br. 76240/01, § 96, 28. jun 2007, i *Magnin c. France* (pres.), br. 26219/08, 10. maj 2012).

γ) Zaključak

73. U svetlu svega prethodno iznetog, Sud zaključuje da nije bilo razumnog odnosa proporcionalnosti između upotrebljenih sredstava i legitimnog cilja kome se teži. Razlika u tretmanu kojom je podnosilac predstavke bio pogođen nije dakle imala objektivno i razumno opravdanje. Stoga je došlo do kršenja člana 14 Konvencije u kombinaciji sa članom 1 Protokola br. 1.

74. Ovim zaključkom se ne dovodi u pitanje pravo država da predvide prelazne odredbe prilikom usvajanja zakonodavnih reformi da bi odgovorili obavezama koje proističu iz člana 46 § 1 Konvencije (videti, na primer, slučajeve *Antoni c. République tchèque*, br. 18010/06, 25. novembar 2010 ; *Compagnie des gaz de pétrole Primagaz c. France*, br. 29613/08, § 18, 21. decembar 2010 ; *Mork c. Allemagne*, br. 31047/04 i 43386/08, §§ 28 do 30 i 54, 9. jun 2011, i *Taron c. Allemagne* (pres.), br. 53126/07, 29. maj 2012).

75. Ipak, iako suštinski deklarativan karakter presuda Suda ostavlja državama izbor sredstava za poništenje posledica kršenja (već navođeni slučajevi *Marckx*, § 58, i *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) c. Suisse* (br. 2) [Veliko veće], br. 32772/02, § 61, CEDH 2009), treba podsetiti

istovremeno da usvajanje opštih mera podrazumeva obavezu država da blagovremeno predupredi nova kršenja, slična onima koja su konstatovana u presudama Suda (videti, na primer, *Salah c. Pays-Bas*, br. 8196/02, § 77, CEDH 2006-IX (odlomci)). To povlači i obavezu domaćeg sudije da obezbedi, u skladu s njegovim ustavnim poretkom i uz poštovanje načela pravne sigurnosti, pun učinak normi Konvencije, onako kako ih Sud tumači. A to nije bio slučaj u konkretnom predmetu.

II. O NAVODNOM KRŠENJU ČLANA 14 KONVENCIJE U KOMBINACIJI SA ČLANOM 8

76. Podnosilac predstavke se žali, iz istih onih razloga koji su prethodno navedeni sa stanovišta prava na poštovanje njegove imovine, na neopravdanu diskriminaciju kojom se ugrožava njegovo pravo na poštovanje njegove privatnosti i porodične intime garantovano članom 8 Konvencije, koji glasi:

«1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih».

A. Presuda veća

77. Kao i u presudi *Mazurek*, veće nije smatralo nužnim da se o tom pitanju izjašnjava posebno u odsustvo jasnih argumenata (stav 60 presude veća).

B. Argumenti strana

78. Podnosilac predstavke ne stavlja nikakvu primedbu u vezi sa članom 8 Konvencije.

79. Vlada smatra pre svega da u konkretnom slučaju nema mešanja. Pitanja u vezi s nasleđivanjem mogu *ab intestat* da se nađu u polju primene člana 8, međutim njime se ne garantuje pravo na nasleđivanje. Odsustvo dovođenja u pitanje pravne situacije stečene 1979. nije mešanje u pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog porodičnog života.

80. Ako bi međutim Sud smatrao Sa je bilo mešanja, ono je bilo predviđeno zakonom, konkretno zakonom iz 1972. kojim se zabranjuje vršenje prava naslednika nužnog dela na štetu donacija datih pre 1972. Ono je težilo legitimnom cilju, odnosno garantovanju izvestan mir u porodičnim odnosima, tako što će obezbediti odavno stečena prava. Oslanjajući se na

presudu u slučaju *Marckx*, Vlada smatra da bi bilo protivno načelu pravne sigurnosti poništavanje podele realizovane više godina (zakon iz 1972.) ili čak više decenija pre izmena zakona i sudske prakse kojima su izmenjena pravila nasleđivanja od strane « preljubničke » dece. To mešanje je najzad bilo srazmerno jer sprovođenje spornih odredbi od strane domaćih sudova ima ograničen domet u vremenu i u pogledu predmetne donirane imovine. Vlada zaključuje da su prelazne odredbe kako ih tumače domaći sudovi u saglasnosti s presudom *Mazurek* i s Konvencijom. Zakonom iz 2001. posebno je predviđena primena u vremenu novih odredaba imajući u vidu stečene situacije čije se dovođenje u pitanje ne čini poželjnim na društvenom planu i neizvodljivim u nekim slučajevim. Ona ističe prostor za procenu koji je na raspolaganju državama radi ponderisanja suprotstavljenih interesa.

C. Ocena Suda

81. S obzirom na zaključke do kojih je došao sa stanovišta člana 14 Konvencije u kombinaciji sa članom 1 Protokola br. 1 (gornji stav73), Sud smatra da nije nužno posebno razmatrati da li je bilo kršenja te iste odredbe tumačene u sticaju sa članom 8 Konvencije.

III. O PRIMENI ČLANA KONVENCIJE

82. U smislu člana 41 Konvencije,

« Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci».

83. Podnosilac predstavke zahteva iznos od 128 550,75 EUR koji odgovara iznosu naslednog dela koji bi mu bio pripao da je bio ravnopravno tretiran sa svojim polubratom i svojom polusestrom, uvećanom za zakonsku kamatu. Podnosilac predstavke takođe zahteva nadoknadu nematerijalne štete koja po njemu iznosi 30 000 EUR. Najzad, podnosilac predstavke procenjuje na 20 946 EUR iznos troškova koje je imao pred domaćim sudovima i pred Sudom.

84. Vlada smatra da bi konstatovanje kršenja predstavljalo adekvatnu naknadu nematerijalne štete koju je pretrpeo podnosilac predstavke. U pogledu nematerijalne štete, neka novčana naknada mogla bi da bude samo simbolična. Što se tiče troškova, Vlada smatra da bi se podnosiocu predstavke mogao odobriti jedan globalan iznos od 10 000 EUR.

85. U okolnostima ovog slučaja Sud ocenjuje da pitanje primene člana 41 nije spremno za razmatranje. Stoga ga treba zadržati u potpunosti i utvrditi naknadni postupak imajući u vidu mogućnost sporazuma između

tužene države i podnosioca predstavke (pravilo 75 § 1 Pravilnika Suda). U tom cilju Sud daje stranama rok od tri meseca.

IZ TIH RAZLOGA, SUD, JEDNOGLASNO,

1. *Izriče* da je bilo kršenja člana 14 Konvencije u kombinaciji sa članom 1 Protokola br. 1;
2. *Izriče* da nije potrebno razmatrati odvojeno optužbu iznesenu na osnovu člana 14 Konvencije u kombinaciji sa članom 8;
3. *Izriče* da pitanje primene člana Konvencije nije spremno za razmatranje; stoga,
  - a) *pridrži* to pitanje u potpunosti;
  - b) *poziva* Vladu i podnosioca predstavke da mu dostave pismenim putem, u roku od tri meseca od dana pismene dostave ove presude, svoja zapažanja o tom pitanju i posebno da ga upoznaju sa svakim sporazumom do koga bi mogli doći;
  - c) *pridrži* naknadni postupak i *delegira* predsedniku Velikog veća brigu da ga po potrebi zakaže.

Sačinjeno na francuskom i na engleskom jeziku, a zatim saopšteno na javnoj raspravi u Palati ljudskih prava, u Strazburu, 7. februara.

Johan Kalevert (Johan Callewaert)
Pomoćnik sekretara

Josep Kasadeval (Josep Casadevall)
Predsednik

Uz ovu presudu priložena su, u skladu sa članovima 45 § 2 Konvencije i 74 § 2 Pravilnika Suda, sledeća izdvojena mišljenja:

- saglasno mišljenje sudije Popovića, kome se pridružuje sudija Đulumjan (Gyulumyan);
- saglasno mišljenje sudije Pinto de Albuquerke (Pinto de Albuquerque).

J.C.M.

J.C..

Izdvojena mišljenja nisu prevedena, ali su navedena na engleskom i francuskom jeziku u zvaničnoj verziji ili verzijama presude. Zvanična verzija presude može se naći u bazi podataka HUDOC koja sadrži predmete iz sudske prakse Evropskog suda.

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2013.

Zvanični jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod je nastao uz podršku Fiducijarnog fonda za ljudska prava Saveta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). Tekst prevoda ne obavezuje Sud, niti Sud snosi bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. Prevod može biti preuzet iz baze podataka predmeta Evropskog suda za ljudska prava HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili iz kakve druge baze podataka sa kojom je Sud podelio ovaj prevod. Tekst može biti preštampan u nekomercijalne svrhe pod uslovom da se tačno naznači puni naziv predmeta, uz gore navedeno obaveštenje o autorskom pravu i uz pozivanje na Fiducijarni fond za ljudska prava Saveta Evrope. Ako nameravate da bilo koji deo ovog prevoda iskoristite u komercijalne svrhe, molimo vas da se prethodno obratite na adresu publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.